

نقش ابعاد گردشگری در بازآفرینی پایدار بافت قدیم شهر یزد

علی شمعی^{*}، نرگس احمدی فرد^{**}، سیما دائمی^{***}

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۶/۳۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۲/۲۴

چکیده

بازآفرینی شهری رویکردی برای به روزرسانی بافت قدیم شهر، ضمن حفظ هویت و اصالت محله‌ای، پاسخگوی نیازهای روزمره و توسعه پایدار شهری است. یکی از راهبردهای دستیابی به این شرایط، تحقق ابعاد گردشگری در محلات شهری است. ابعاد گردشگری پایدار از لحاظ اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیست محیطی با متغیرها و شاخص‌های بازآفرینی همخوانی دارد. بدین منظور، پژوهش حاضر به کمک چهار متغیر اصلی گردشگری به بررسی نقش ابعاد گردشگری شهری در بازآفرینی بافت تاریخی شهر یزد پرداخته است. هدف تحقیق حاضر شناخت روابط متقابل میان گردشگری شهری و بازآفرینی بافت قدیم شهر یزد است. نوع پژوهش کاربردی و روش آن توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری پژوهش، شهروندان ساکن در بافت قدیم شهر یزد با حجم نمونه ۳۷۵ نفر با استفاده از فرمول کوکران و ۳۰ نفر از متخصصان و کارشناسان شهری است. نتایج پژوهش نشان داد که توسعه گردشگری بیشترین نقش را در شاخص‌های بعد کالبدی و اقتصادی دارد. همچنین گردشگری شهری در ایجاد امکانات فرهنگی، مراکز تفریحی، ورزشی، افزایش روابط اجتماعی، مبادلات فرهنگی، تقویت هویت فرهنگی شهر، توسعه فعالیت‌های خدماتی، جلوگیری از رکود اقتصادی نقش داشته است. نتایج به دست آمده از تحلیل SOAR نشان داد که مهم‌ترین نقش گردشگری، توسعه ابعاد اجتماعی و مشارکت مردمی بافت قدیم شهر در برنامه‌ها و طرح‌های گردشگری و بازآفرینی شهری و ایجاد مکان‌های مناسب دید و بازدید برای جذب و ماندگاری بیشتر گردشگران است.

واژگان کلیدی: گردشگری، بازآفرینی پایدار شهری، بافت قدیم، شهر یزد.

مقدمه

توسعه پایدار به عنوان جریانی مداوم در فرایند تغییر و تحول اقتصادی-اجتماعی و زیست محیطی برای ارتقاء رفاه مستمر فضای اجتماعی و پویایی چندبعدی است؛ توسعه گردشگری زمانی پایدار و منجر به توسعه پایدار شهری می شود که مخرب نبوده و از منابع طبیعی و فرهنگ و آثار تمدنی بومی، منابع ژنتیکی، گیاهی و جانوری حفاظت و صیانت کند (فنی و علیزاده، ۱۳۹۳: ۴۱). توسعه پایدار شهری طی دهه های اخیر به تدریج به پارادایم نوین و مسلطی در ادبیات نظری و عملی رایج در باب توسعه و برنامه ریزی شهری تبدیل شده است. این پارادایم در پی دستیابی به شیوه های بهینه ی رفع چالش ها، بحران های زیست محیطی، معضلات توسعه شهری به منظور ارتقاء کیفیت زندگی و ایجاد موازنه بین رشد و توسعه و حفاظت از محیط زیست مطرح شده است. از اوایل دهه ۱۹۹۰ مفهوم پایداری به نحو گسترده ای با واژه شهری در ابعاد مختلف همراه شده و مقوله هایی چون شهر پایدار و توسعه شهری پایدار در ادبیات جهانی مطرح شده اند (بحرینی و همکاران، ۱۳۹۳). امروزه در بسیاری از کشورها با بهره گیری از توانایی ها، جاذبه ها و امکانات فرهنگی به توسعه پایدار شهرها پرداخته می شود. تقویت جاذبه های گردشگری، احیای موزه ها، افزایش هتل ها، مراکز گردشگری و تفریحی و غیره از جمله مواردی هستند که به توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی شهرها در کشورهای پیشرفته یاری رسانده اند (بابایی فرد و حیدریان، ۱۳۹۵: ۳)؛ در این میان بازآفرینی شهری به عنوان یکی از رویکردهای توسعه پایدار شهری در صد افزایش عملکرد اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیست محیطی شهرها بوده و از جنبه های مختلف می تواند به اهداف شهر پایدار کمک نماید. در واقع در بازآفرینی شهری، فضای شهری جدید با حفظ ویژگی های اصلی فضا (کالبدی و فعالیت) شاهد افزایش کارایی خواهد شد. در نتیجه با افزایش کارایی و کیفیت فضا، جاذبه های فضایی نیز افزایش پیدا خواهد نمود. به عبارتی دیگر در بازآفرینی شهری به خصوص در بافت های قدیمی، سازمان فضایی جدیدی منطبق با شرایط تازه با ویژگی های نو خلق می شود (زنگی آبادی و مؤیدفر، ۱۳۹۱: ۲۹۸). در این شرایط ارزش های فرهنگی و ثروت های بومی و تاریخی حفظ می شود و کیفیت محیط برای شهروندان و سایر افراد غیربومی نیز افزایش پیدا می کند. بدین صورت در چنین شرایطی، محدوده بافت تاریخی شهر، فضاهای مستعدی را جهت استفاده برای مقاصد گوناگون از جمله اوقات فراغت ایجاد نموده و به فضایی مناسب برای ساکنان تبدیل شده است و می تواند فرصت های زیادی را جهت رشد و توسعه اقتصاد شهر فراهم نماید. بازآفرینی جهت دستیابی به اهداف خود در شهرها و بخصوص در بافت های قدیم و تاریخی نیاز به توسعه راهبردهای کلیدی همچون توسعه گردشگری خواهد داشت. امروزه گردشگری یکی از پویاترین فعالیت ها در ایجاد تحول اقتصادی-اجتماعی در گستره ی جهان بوده که به طور روزافزون اهمیت یافته است. شهرها به عنوان جذاب ترین فضاها برای گردشگران دارای مراکز مهم اقتصادی، علمی، تفریحی، پزشکی

و غیره می باشند که افزون بر این، از جاذبه های متنوع مصنوعی و میراث فرهنگی نیز بهره مند هستند، بنابراین به عنوان مقصد اصلی گردشگران مورد توجه قرار می گیرند؛ به عبارت دیگر به دلیل اثرات چشمگیری که فعالیت های گردشگری در اقتصاد شهرهای میزبان بر جای می گذارد، توجه فراوانی به این زمینه از فعالیت ها معطوف می گردد. همچنین گردشگری از جمله فعالیت های مهم با پیامدهای اقتصادی، اجتماعی و محیطی در شهرها است (الهی منش و همکاران، ۱۳۹۷: ۳۳). باید پذیرفت که گردشگری و شهر دو عنصر مرتبط با یکدیگر هستند. گردشگری به عنوان یک فعالیت انسانی از شهرها آغاز می شود. رابطه شهر و گردشگری اگر به خوبی مدیریت شوند، انقلابی در پایداری یک شهر در جهت توسعه و رشد آن ایجاد خواهد شد. مهم ترین فضاهایی که مورد بازدید و اقامت گردشگران قرار می گیرند، فضاهای شهری بخصوص بافت های قدیمی و تاریخی هستند که از دیرباز جذاب ترین فضاها را تشکیل داده اند، چراکه همیشه پیشرفته ترین و کامل ترین قرارگاه های انسانی را تشکیل می دهند. بدین صورت خواهد بود که گردشگری در اثرگذاری و اثرپذیری متقابل با شهر و در یک سیستم انسان-محیط می تواند فرصت های ایجاد اشتغال و ارزش افزوده زمین و املاک را در بافت های قدیمی ایجاد نماید و افزایش تنوع اقتصادی، رشد کارگاه های کوچک تولیدی در این بافت ها و عرضه تولیدات آن ها و امکان دسترسی ساکنان محلی به یک مجموعه وسیع از فعالیت های خدماتی را فراهم و باعث افزایش کیفیت زندگی اجتماعی و درآمد ساکنان و در نهایت منجر به بازآفرینی با رویکرد توسعه پایدار گردد (بابایی فرد و حیدریان، ۱۳۹۵: ۵).

در خصوص نقش گردشگری در بازآفرینی بافت های قدیمی شهر پژوهش های زیادی انجام شده است. هر کدام از این پژوهش ها از ابعاد مختلفی به بررسی عوامل مؤثر گردشگری بر بازآفرینی بافت قدیم شهری پرداخته اند. آزاده لک^۱ و همکاران (۲۰۲۰) در مقاله «بازآفرینی شهری از طریق گردشگری میراث: سیاست های فرهنگی و مدیریت استراتژیک» به بررسی پتانسیل گردشگری میراث برای کمک به بازسازی یک شهر تاریخی رو به زوال با استفاده از سرمایه فرهنگی شهری پرداخته اند. آنها یک چارچوب مفهومی از روندهای فعلی در نوسازی شهری و دارایی های فرهنگی را برای درک راه های اصلی که در آن یک مقصد شهری رو به زوال می تواند از میراث فرهنگی خود برای بازسازی فیزیکی، اجتماعی و اقتصادی استفاده کند، مورد تأکید قرار دادند. یافته های آنان نشان داد که اجرای موفقیت آمیز بازآفرینی شهری از طریق گردشگری میراث زمانی رخ می دهد که یک شهر حداکثر استفاده از فرصت ها را در چهار حوزه سیاست گذاری فرهنگی، برگزاری رویدادهای فرهنگی، مدیریت مشارکتی و ارتقای فضاهای شهری عمومی از طریق فضای رقابتی/ عملیاتی، تنوع بخشی مورد توجه قرار دهد. نیکلاس وایز^۲ (۲۰۱۸) در مقاله «گردشگری و بازآفرینی اجتماعی» اشاره نمود که توسعه

1. Azadeh Lak

2. Nicholas Wise

اقدامات شهرسازانه و بازآفرینی در آن افزوده شده است (عزیزی و بهرا، ۱۳۹۶: ۶). لذا این تحقیق سعی دارد که با هدف شناخت ارتباط گردشگری با بازآفرینی، نظام فضایی حاکم در این زمینه را در بافت قدیم شهر یزد مورد بررسی قرار دهد. در این راستا اثرات مختلف گردشگری در بازآفرینی یکی از کهن‌ترین بافت‌های تاریخی کشور یعنی بافت تاریخی شهر یزد به طور مقایسه‌ای بین شهروندان و متخصصین مورد بررسی قرار گرفت تا در کنار تحلیلی جامع در این زمینه، به شناسایی شاخص‌های برتر توسعه گردشگری در بازآفرینی بافت قدیم شهر یزد نائل گردد.

مبانی نظری

برنامه‌های بازآفرینی به عنوان یک استراتژی جامع برای دستیابی به کیفیت بیشتر در برنامه‌ریزی و طراحی شهری در مناطق با سطح ناکارآمد اجتماعی و فضاهای نامطلوب شهری مورد استفاده قرار می‌گیرند (La Rosa et al., 2017; 181). این رویکرد به دنبال پاسخگویی به مقولاتی چون رشد دوباره فعالیت‌های اقتصادی در نواحی‌ای که از دست رفته‌اند، احیای عملکردهای اجتماعی که از میان رفته یا شمول اجتماعی در جاهایی که محرومیت رخ داده و احیای کیفیت اجتماعی در جاهایی که محرومیت رخ داده و احیای کیفیت زیست‌محیطی یا تعادل زیست‌محیطی در جاهایی که از دست رفته، می‌باشد (Alpopi & Manole, 2013; 179). بازآفرینی شهری، تفکری برای توسعه درون‌زای شهر است که باید متضمن نوسازی و پایداری اجتماعی و محلی ساکنان شهر بوده و با مشارکت مردم صورت پذیرد؛ بنابراین اگر با رویکرد پایداری همراه باشد، می‌تواند منجر به پایداری اجتماعی، پایداری اقتصادی و بهبود کالبدی و افزایش کیفیت محیط زیست شهری شود. از اوایل دهه‌ی ۱۹۹۰ که مفهوم پایداری به نحو گسترده‌ای با واژه‌ی شهری در ابعاد مختلف همراه شد و مقوله‌هایی چون شهر پایدار و توسعه شهری پایدار در ادبیات جهانی مطرح گردید، دگرگونی‌هایی نیز در ابعاد گوناگون رویکرد بازآفرینی در هم‌سویی با بحث‌های توسعه پایدار مورد توجه قرار گرفتند (بحرینی و همکاران، ۱۳۹۳: ۲۲). رویکرد بازآفرینی پایدار شهری یکی از جدیدترین رویکردهای پذیرفته شده‌ی جهانی در مواجهه با بافت‌های قدیمی و فرسوده شهری است. این رویکرد در تلاش است از یک سو برای ایجاد فرایندی پایدار در توسعه شهری، به استفاده بهینه از امکانات بالقوه‌ی درون شهری برای تأمین نیازهای جدید رو آورد و از سوی دیگر احیای بافت قدیم و بازگرداندن حیات اجتماعی و رونق اقتصادی را مورد توجه و اولویت قرار می‌دهد. این رویکرد به دلیل ایفای نقش انعطاف‌پذیر و همسو با نیازهای مردم و بهره‌گیری گسترده از مشارکت مردمی با صرف کمترین بودجه از بیشترین قابلیت اجرا نیز برخوردار است. در بازآفرینی پایدار، اقدامات بازآفرینی به اهداف پایداری نزدیک است. لازمه بازآفرینی شهری پایدار، همکاری اجتماعات محله‌ای و رسیدن به توافق عمومی است (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۷۷). در بازآفرینی شهری پایدار، گونه‌های جدید

گردشگری و تلاش‌های بازسازی و بازآفرینی مرتبط با تغییر فیزیکی فضاها مانند ارتقا امکانات و زیرساخت‌ها و گسترش سرمایه‌گذاری در مورد گردشگری و جاذبه‌های بازدیدکننده با مزیت رقابتی است. او علاوه بر توجه به نقش برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران دارای نگاهی انتقادی به مسائل و مشکلات و راه‌حل‌های پیرامون بازسازی اجتماعی ناشی از تغییرات، تحولات یا ابتکارات گردشگری می‌باشد. او وانیستا لازاریوچ^۱ و همکاران (۲۰۱۶) در مقاله «طراحی بازآفرینی فرهنگ‌مبنا به عنوان ابزاری برای بازآفرینی مناطق محروم» بازآفرینی را از طریق توسعه گردشگری فرهنگی عاملی مؤثر برای حفاظت فرهنگ محلی، میراث و سنت‌ها می‌دانند. بازآفرینی از نظر آنها روشی است کیفی که منابع تاریخی و فرهنگی و محیطی را با ابعاد اقتصادی و اجتماعی ترکیب و باعث ایجاد تعادل بین آنها خواهد شد. از سویی بازآفرینی فرهنگ‌مبنا را به عنوان ابزاری برای ایجاد بخش‌های فرهنگی می‌دانند که به منظور شروع فرایند نوزایی شهری مورد توجه قرار می‌گیرند. ارتان و اگرسوگلو^۲ (۲۰۱۶) در مقاله «باززنده‌سازی مرکز تاریخی شهر: نمونه موردی، مالاگا و کمرلتی، از میر» اشاره می‌نمایند که برای دستیابی به پایداری در مرکز تاریخی یک شهر از طریق باززنده‌سازی، بایستی فضاهای عمومی عملکرد جدیدی به خود گیرند، کیفیت زندگی شهروندان بهبود یابد و هویت مکان تقویت گردد. در این راستا جلب مشارکت شهروندان با مدیران محلی حائز اهمیت می‌باشد. همچنین حفظ بناهای باارزش تاریخی نیز باید مورد تأکید قرار گیرد. چوی و سیرکایا^۳ (۲۰۰۶) در مقاله «شاخص‌های پایداری برای مدیریت گردشگری جامعه» به این نتیجه رسیدند که گردشگری محلی چون با تولید درآمد، عوارض، آرزوری و ایجاد شغل همراه است، مصادیق پایداری و بازآفرینی پایدار را با خود به همراه دارد. با عنایت بر پیشینه تحقیق می‌توان اظهار نمود که تحقیقات انجام شده هر کدام از جنبه خاصی بازآفرینی و گردشگری را مورد توجه قرار داده و تنها بر بخشی از مسئله تمرکز داشته‌اند. از این رو جای خالی تحقیقی که بتواند با ارائه یک تحلیل متکی به رویه‌های علمی که دید جامعی از ابعاد متفاوت گردشگری در بازآفرینی پایدار بافت قدیم ارائه دهد، خالی است.

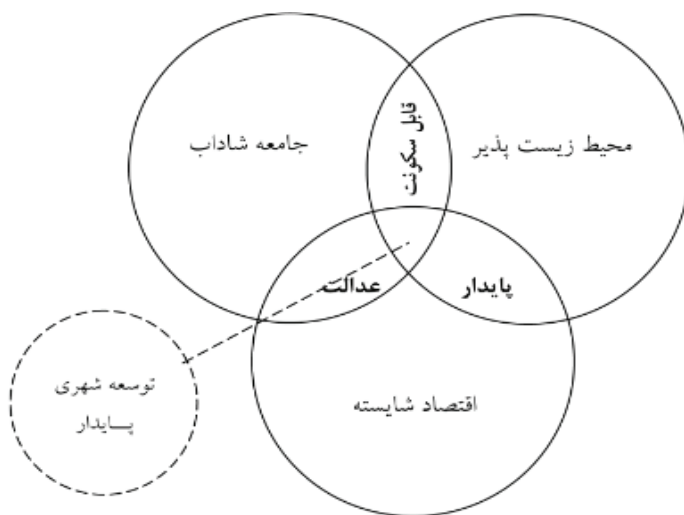
در این تحقیق شهر تاریخی یزد مورد بررسی قرار گرفت. بافت قدیمی شهر یزد به عنوان کهن‌ترین بافت‌های قدیمی کشور دارای ارزش‌های سرمایه‌ای بسیار می‌باشد، اما در سال‌های اخیر با رکود نسبی مواجه بوده است و این رکود موجب فرسودگی کالبدی و عقب‌ماندگی اقتصادی و اجتماعی آن شده است (زنگی‌آبادی و همکاران، ۱۳۹۱)؛ این در حالی است که پروژه‌های خصوصی و دولتی زیادی، شامل پروژه‌های مسکونی، آموزشی و تجاری در این بافت به اجرا درآمده‌اند. از سوی دیگر نیز با ثبت شدن بافت تاریخی شهر در فهرست میراث جهانی، بر اهمیت این بافت و در نتیجه

1. Eva Vanista Lazarevic
2. Ertan, Egercioglu
3. Choi, Sirakaya

نهادی شکل می‌گیرند که تلاش می‌کنند برنامه‌های بازآفرینی اجتماع مدار را به شکل یکپارچه و از پایین به بالا به صورتی که همه افراد ذینفع را شامل گردد، بسط و توسعه دهند (فرجی ملائی، ۱۳۸۹: ۱۵).

با توجه به مبانی بازآفرینی پایدار مشخص شد که این رویکرد از تمام زوایای زندگی شهری به مسائل شهری می‌نگرد. همسویی آن با گردشگری

در بافت قدیم، چالش‌های جدیدی را ایجاد خواهد کرد. بدین صورت که بررسی نقش گردشگری از منظر بازآفرینی پایدار بافت قدیم، می‌تواند ارتباط آن را با کل متغیرهای کیفیت زندگی همراه سازد. بنابراین، این مسئله هنوز از چالش‌های اساسی شهرهاست که گردشگری چگونه می‌تواند به احیاء و بازآفرینی پایدار بافت قدیم شهرها کمک کند. به منظور نمایش نحوه ارتباط بین گردشگری و بازآفرینی پایدار شهری بر پایه یک مدل مفهومی، ابعاد و شاخص‌های بازآفرینی پایدار شهری ملاک عمل قرار می‌گیرند. این مدل از ترکیب سه بعد اصلی توسعه، یعنی جامعه (جامعه شاداب)، اقتصاد (اقتصاد شایسته) و اکولوژی (محیط زیست) تشکیل شده است. از آنجایی که هدف از ترکیب این سطوح با یکدیگر رسیدن به پایداری شهر و توسعه پایدار شهری است، در ابتدای امر لازم است تعادل و پایداری در هر یک از این سه بعد اصلی مشخص شود (WHO, 2001). حد مورد نیاز مقوله‌های پایداری، تعادل و کیفیت در هر یک از این ابعاد با توجه به هویت آن بعد به صورت ویژه‌ای جلوه یافته است؛ اولاً جامعه باید شاداب باشد یعنی مفهوم مدنیت را در خود درک کرده باشد، به عبارت دیگر مردم از زندگی در آن اجتماع راضی باشند و در حالی که مشارکت گسترده‌ای در اداره امور دارند، مفهوم حقوق شهروندی و برابری در روح آن اجتماع تجلی یافته باشد. محیط قابل زیست نیز نشان از تعادل و کیفیت اکوسیستم‌های محلی مانند هوا، آب، خاک و غیره داشته و نحوه ارتباط انسان و طبیعت را مشخص می‌سازد و بر پایداری منابع و ظرفیت محیط تأکید دارد. در نهایت اقتصاد (شایسته) نیز به معنی در جریان بودن حداقل درصدی از درآمدهای عام اقتصادی در جامعه است که قابلیت برخورد بنیادی و اساسی با نیازهای اولیه و روزمره ساکنان را داشته باشد. براساس مدل مفهومی، توسعه شهری پایدار تنها در صورتی دست‌یافتنی است که همپوشانی دو به‌دوی این سطوح به صورت سازمان‌یافته و متعادل صورت گیرد (shahabian, 2004: 36). بدین ترتیب گردشگری مانند هر پدیده

شکل ۱. مدل مفهومی ابعاد مختلف و شاخص‌های مؤثر در توسعه شهری پایدار
منبع: shahabian, 2004

دیگری در صورتی می‌تواند باعث بازآفرینی شهری شود که در راستای اهداف و زمینه‌های بازآفرینی توسعه پایدار شهری قرار گیرد.

نتایج مطالعات بیانگر این واقعیت است که گردشگری بر بنیه اقتصادی ساکنان بافت قدیم شهرها تأثیرات مثبت و منفی دارد. تأثیرات مثبت آن در بازآفرینی این بخش از شهر به این صورت است

که به دلیل ضعف بنیه مالی در اکثر موارد برای سرمایه‌گذاری در ساخت هتل‌ها، فروشگاه‌های بزرگ و سایر زیربناهای مورد نیاز گردشگری در این بافت‌ها، ساکنان غیربومی یا خارجی وارد صحنه شده و اقدام به سرمایه‌گذاری می‌کنند و حتی اجناس مورد نیاز گردشگران را از سایر مناطق به آنجا وارد می‌نمایند (Tosum, 2001; 239). کینگ و همکارانش از بعد دیگر نیز به بررسی دیدگاه ساکنین پرداختند؛ آنها معتقدند کسانی که از فعالیت‌های گردشگری منافع شخصی کسب می‌کنند آن را خیلی مثبت ارزیابی می‌نمایند، اما کسانی که منافع شخصی عایدشان نمی‌شود نگرشی منفی به آن دارند (King, 1993; 445). گردشگری ممکن است شاغلین بخش‌های دیگر اقتصادی را به صورت پاره‌وقت به خود جذب کند؛ بنابراین گاه در برخی جوامع نقش کمی در کاهش بیکاری به صورت کلی خواهد داشت. سرمایه‌گذاری در گردشگری شهری موجب توسعه سایر بخش‌ها نیز می‌شود. به عنوان نمونه بهبود خدمات محلی مانند شبکه ارتباطی و برق با گردشگری در ارتباط است. افزایش صادرات پنهان و افزایش درآمد دولت از بابت مالیات و افزایش ارزش املاک برای مالکین اراضی و املاک واقع در مناطق محروم نیز از دیگر اثرات اقتصادی گردشگری بر شهرها است.

از طرفی گردشگری بر کالبد و بافت فیزیکی شهرها نیز تأثیراتی برجای می‌گذارد. مجموعه اثراتی که توسعه گردشگری در محیط شهری به خصوص بر بافت فیزیکی آن از خود به‌جای می‌گذارد را «کولانتونیو^۱» و «پوتر^۲» با تکمیل تحقیقات خود بیان نموده‌اند. این تأثیرات شامل تغییر کاربری زمین در بخش‌هایی از شهر، توسعه زیرساخت‌های شهری، تغییر بافت شهری از طریق مدیریت ترافیک سواره و پیاده و غیره است (Colantonio, 2006). همچنین هارسل^۳ بیان کرده است که گردشگری بر توسعه زیرساخت‌ها، ترویج افکار

1. Colantonio
2. Potter
3. Harssel

جدول ۱: حجم نمونه‌های اختصاص داده‌شده به هر محله در بافت قدیمی شهر یزد

محلّه	جمعیت	تعداد پرسشنامه	محلّه	جمعیت	تعداد پرسشنامه
محلّه فهادان	۶۵۶۷	۶۴	محلّه گازرگاه	۳۳۲۷	۳۳
محلّه گنبد سبز	۸۴۳۷	۸۲	محلّه زردشتی‌ها	۶۹۷	۷
محلّه شش بادگیری	۴۴۵۱	۴۳	محلّه پشت باغ	۲۲۸۹	۲۲
محلّه شیخداد	۷۲۳۳	۷۰	محلّه گودال مصلی	۱۹۲۰	۱۹
محلّه دولت آباد	۳۶۱۴	۳۵	مجموع	۳۸۵۳۶	۳۷۵

دوستدار محیط‌زیست، تشویق اقدامات حفاظتی و برانگیختن سرمایه‌گذاری در امور زیربنایی و مدیریت مؤثر نواحی باارزش شهرها تأثیر زیادی دارد (Harsseel, 1994). همچنین گی^۱ نشان داد که گردشگری بر مؤلفه‌های اجتماعی شهرها تأثیرات مثبتی داشته است. از جمله این تأثیرات تشدید علاقه به رونق حیات زبان محلی و کاربرد بیشتر این زبان، افزایش درآمد و بهبود کیفیت زندگی جامعه میزبان و افزایش احترام به جامعه محلی بوده است. همچنین گردشگری باعث می‌شود که توزیع برابر فرصت‌های پیش آمده در شهرها بوجود آید و عدالت اجتماعی رونق پیدا کند (Gee, 1994).

روش پژوهش

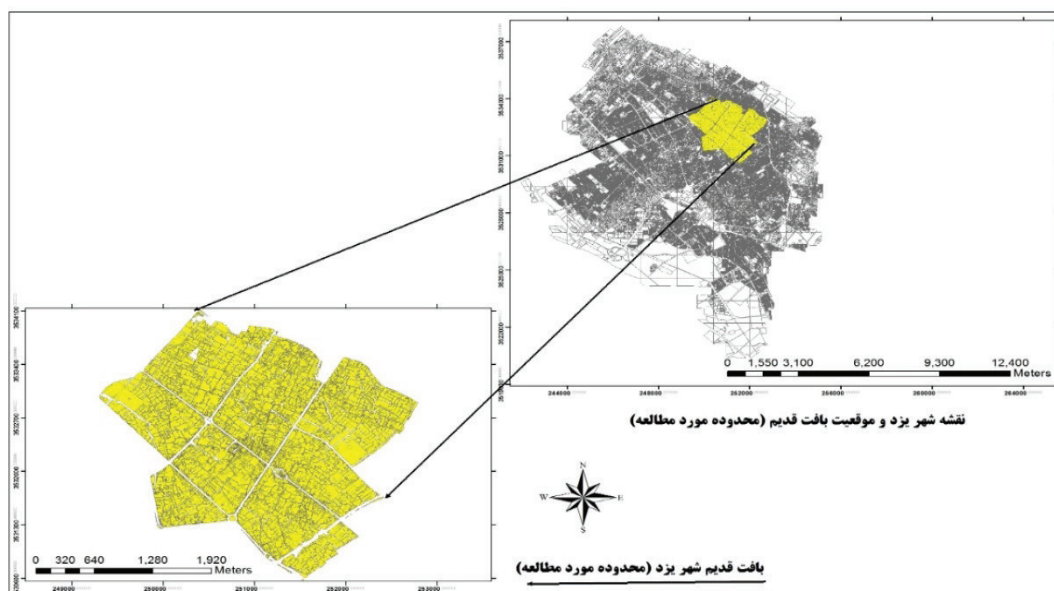
روش پژوهش حاضر توصیفی-تحلیلی است. برای گردآوری داده‌ها از دو روش کتابخانه‌ای و مطالعات میدانی به صورت پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. پرسشنامه تهیه شده در این پژوهش بین شهروندان ساکن در محلات نه‌گانه بافت قدیم شهر یزد توزیع گردید. در این تحقیق، منظور از «گویه» همان پرسشی است که در پرسشنامه مطرح می‌شود که با استفاده از آن می‌توان مقدار متغیر را بدست آورد. تعداد جامعه آماری پژوهش ۳۸۵۳۶ نفر (جمعیت جوانان تا سال‌خودگان سال ۱۳۹۵) بود که از این تعداد، حجم نمونه براساس فرمول کوکران که در آن سطح اطمینان ۹۵ درصد و خطای برآوردی ۰/۰۵ لحاظ گردیده، ۳۷۵ نفر انتخاب گردید. نیمی از مصاحبه‌شوندگان زن و نیمی دیگر مرد در نظر گرفته شدند. تحصیلات ۳۰ درصد مصاحبه‌شوندگان کاردانی، ۵۰ درصد آنان دارای تحصیلات کارشناسی و ۲۰ درصد نیز کارشناسی‌ارشد بودند. شیوه نمونه‌گیری از نوع خوشه‌ای با توجه به حجم جمعیت محلات بود. برای توزیع یکنواخت نمونه‌ها در بین همه ساکنان از نسبت جمعیت خوشه‌ای برای مراجعه به بلوک‌های جمعیتی محلات و در مراحل تکمیل پرسشنامه از روش تصادفی ساده استفاده شده است. سهم هر یک از محلات در نمونه مردم با توجه به جمعیت آن‌ها در جدول ۱ انتخاب شده است.

در استخراج اطلاعات علمی از متخصصان، تخصص و دانش خبرگان بر کمیت کلی ارجحیت داشته و حجم نمونه مورد نظر نباید کمتر از ۲۵ نفر باشد (Godet, 2008: 18). در پژوهش حاضر به منظور انتخاب آگاهانه شرکت کنندگان از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شده است. اساس به کاربردن روش نمونه‌گیری

1. Gee

هدفمند، انتخاب گروهی از نخبگان است که بررسی عمیق یا فهمی کلی نسبت به ماهیت پرسشنامه پژوهش داشته باشند (Neuma, 2007: 1). با استناد به توضیحات بالا حجم نمونه برای افراد متخصص و مسئولین نیز ۳۰ نفر (از سازمان‌های شهرداری، اداره کل گردشگری و میراث فرهنگی، فرهنگ و ارشاد اسلامی و فرمانداری) انتخاب شدند که همگی دارای مقاطع تحصیلی کارشناسی ارشد یا به بالا بودند. از این تعداد ۱۰ نفر خانم و مابقی مرد بودند. روش نمونه‌گیری این ۳۰ نفر به صورت گلوله‌برفی بوده است. روایی پرسشنامه، بعد از بررسی‌ها و مطالعات انجام شده و مقایسه با کارهای پیشین، تصحیح و به تأیید خبرگان و کارشناسان رسید. آزمون پایایی پرسشنامه‌ها با آلفای کرونباخ محاسبه گردید. آلفای کرونباخ برای متغیرهای بازآفرینی بافت تاریخی در ابعاد پایداری اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، کالبدی و بعد زیست‌محیطی به ترتیب ۰/۷۸، ۰/۸۹، ۰/۹۰ و ۰/۸۱ به دست آمد. نتایج بیانگر این است که ابزار پژوهش دارای پایایی بالایی است. شاخص‌های معیار اجتماعی (مانند افزایش امکانات فرهنگی-هنری، افزایش امکانات تفریحی و ورزشی و...)، شاخص‌های معیار اقتصادی (مانند افزایش قیمت زمین و مسکن، افزایش درآمد مسکن و...)، شاخص‌های معیار کالبدی (مانند توجه به احیا بناهای تاریخی، بازگشایی مسیرهای تنگ و باریک و...) و شاخص‌های زیست‌محیطی (مانند بهبود وضعیت فضای سبز، افزایش پیاده‌روی و ارتقا فرهنگ پیاده‌روی و...) براساس مبانی نظری تحقیق (Butler, 1999; Granata, Scavone, 2016) به دست آمده است.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون T-Test، تحلیل واریانس و مدل SOAR استفاده شده است. مدل برنامه‌ریزی راهبردی SOAR، به جای تمرکز بر مشکلات، ضعف‌ها و تهدیدها به شناسایی و ایجاد قوت‌های کنونی و فرصت‌های سودبخش می‌پردازد. مدل استراتژیک SOAR دربرگیرنده پاره‌ای از مراحل است که طی آن با ایجاد برخی تغییرات، به تغییر چشم‌انداز کلی دست خواهیم یافت؛ بنابراین، تمام عوامل مرتبط با مسئله شامل افراد جامعه، مسئولان، متفکران و سایر افراد دخیل در جامعه درگیر خواهند شد. این مدل تمام مشارکت‌کنندگان را به تفکر درباره محل زندگی خود وامی‌دارد (خاوریان گرمسیر و همکاران، ۱۳۹۲). تفاوت این مدل با مدل SWOT در این است که به جای پرداختن به نقاط ضعف و تهدیدها در مدل SWOT به نتایج و آرمان‌ها پرداخته می‌شود. نقطه تمرکز تحلیل در مدل SOAR بر روی نقاط قوت، فرصت‌ها،

شکل ۲. موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه

منبع: مرکز آمار ایران

در باره اهداف و شاخص‌های مورد بررسی از منابع و امکانات موجود و بالقوه در راستای بازآفرینی پایدار از طریق توسعه گردشگری و شناخت ابعاد آن میسر گردد.

بدین منظور معیارهای مختلف گردشگری موثر بر بازآفرینی پایدار از نظر مردم و کارشناسان از طریق پرسشنامه مورد توجه قرار گرفت. نتایج آن به تفکیک ابعاد انتخابی زیر نشان داده شده است. برای تعمیم نتایج هر کدام از یافته‌های به دست آمده به جامعه تحت بررسی (بافت تاریخی) از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شده است. حد متوسط در این آزمون عدد ۳ یا متوسط از طیف لیکرت در نظر گرفته شده است تا میزان اثر گذاری هر کدام از مؤلفه‌ها مشخص شود. نتایج به دست آمده از جدول ۲ نشان داد که گردشگری بر ابعاد اجتماعی بافت تاریخی و در نتیجه بازآفرینی شهری آن تأثیر دارد. این تأثیر نسبت به مؤلفه‌های مختلف نتایج متعددی را نشان می‌دهد. از نقطه نظر مردم رونق گردشگری در بافت تاریخی شهر یزد و افزایش تعداد آنها باعث افزایش امکانات فرهنگی و هنری در این بافت‌ها توسط ارگان‌های مختلف و همچنین بخش خصوصی خواهد شد. این افزایش با میانگین ۴/۳ همراه بوده است. همچنین رونق گردشگری شهری در بافت تاریخی شهر یزد با افزایش مؤلفه‌هایی همچون «امکانات تفریحی و ورزشی»، «افزایش آگاهی شهروندان ساکن در بافت» و «افزایش پاتوق‌های اجتماعی» به ترتیب ۴/۲ و ۴/۱ بوده است. میانگین کل نقش گردشگری در بازآفرینی بافت تاریخی شهر یزد ۳/۵۴ به دست آمد که این نشان گر تأثیر متوسط تا زیاد آن بوده است.

از نظر کارشناسان گردشگری می‌تواند پیامدهای مثبت اجتماعی را در بازآفرینی بافت قدیمی شهر یزد به همراه داشته باشد. از جمله این پیامدها «افزایش حس تعلق محله‌ای» با میانگین ۴/۹ بوده است. همچنین میانگین آثار اجتماعی گردشگری در بافت تاریخی شهر یزد ۳/۵۲ را نشان می‌دهد.

آرمان‌ها و نتایج به دست آمده است.

محدوده مورد مطالعه

محدوده مورد مطالعه پژوهش، بافت قدیمی شهر یزد است. این بافت، دارای وسعتی در حدود ۶۸۲ هکتار است (طرح حفاظت جامع بافت تاریخی یزد، ۱۳۸۲) که شامل نه محله اصلی به نام‌های شش بادگیری، دولت‌آباد، فهادان، گازرگاه، گنبد سبزه، گودال مصلی، شیخ‌داد و زرتشتی و ۴۲ زیر محله است. این محلات که در واقع حوزه‌های کوچکتر شهر را شکل می‌دهند، غالباً دارای رشد ارگانیک و توسعه تدریجی می‌باشند به صورتی که در طول زمان با توجه به نیاز مردم و محله با عقل تاریخی و جمعی شکل گرفته اند. هر یک از محلات بافت قدیمی شهر یزد در محدوده خود شامل مرکز محله، حسینیه، آب انبار و در مواردی مسجد می‌باشند؛ به طوری که محورهای حرکتی و تجاری اصلی شهر که غالباً از داخل و یا کنار این مراکز محلات می‌گذرند، این محلات را به یکدیگر متصل و باعث ایجاد یک پیوند در درون شهر می‌شوند. شکل ۲ موقعیت جغرافیایی بافت تاریخی و قدیم شهر یزد را نشان می‌دهد.

یافته‌های پژوهش

برای بررسی ابعاد گردشگری شهری بر بازآفرینی بافت تاریخی شهر یزد از چهار معیار اجتماعی، کالبدی، محیطی و اقتصادی استفاده شده است. زمانی که گردشگری در شهری رونق پیدا می‌کند آن شهر در هر چهار بعد اشاره شده نیز به رونق و شکوفایی خواهد رسید. بر این اساس، در شهر یزد با رونق گردشگری به خصوص در بافت مرکزی و تاریخی شهر، می‌توان آثار و نتایج آن را مشاهده کرد. موضوع مورد بررسی در پژوهش مورد نظر هم از سوی مردم و هم از نظر کارشناسان مورد توجه قرار گرفته است تا ضرورت مراجعه به خرد جمعی، بهره‌گیری از تبادل نظر و گفت‌وگو گروه‌های مختلف اجتماعی در عرصه تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری

جدول ۲: تعیین اثرات اجتماعی گردشگری در باز آفرینی بافت قدیم یزد با آزمون T-test

کارشناسان (حد متوسط = ۳)				شهروندان (حد متوسط = ۳)				گویه‌ها
سطح معناداری	میزان T	میانگین	تعداد	سطح معناداری	میزان T	میانگین	تعداد	
۰/۰۰۰	۴۵/۳	۲/۱	۳۰	۰/۰۰۰	۱/۳	۴/۳	۳۷۵	افزایش امکانات فرهنگی - هنری
۰/۰۰۰	۶۷/۳	۴/۸	۳۰	۰/۰۰۰	۳/۲	۴/۲	۳۷۵	افزایش امکانات تفریحی و ورزشی
۰/۰۰۰	۵۵/۴	۴/۹	۳۰	۰/۰۰۰	۵/۴	۳/۴	۳۷۵	افزایش تعلق اجتماعی به محله
۰/۰۰۰	۳/۵۶	۳/۰	۳۰	۰/۰۵۰	۳/۲	۳/۲	۳۷۵	افزایش بهره‌مندی از خدمات درمانی
۰/۰۰۰	۳/۸۹	۴/۸	۳۰	۰/۰۰۰	۲/۲	۲/۲	۳۷۵	افزایش امنیت با رونق عبور و مرور
۰/۰۳۰	۴۵/۲۲	۳/۵	۳۰	۰/۰۰۰	۴/۱	۴/۱	۳۷۵	افزایش آگاهی شهروندان ساکن در بافت
۰/۰۰۰	۸۹/۴۵	۴/۴	۳۰	۰/۰۰۰	۳/۲	۳/۲	۳۷۵	افزایش روحیه پیاده‌روی
۰/۰۰۰	۴۵/۲	۲/۱	۳۰	۰/۰۰۰	۳/۲	۳/۲	۳۷۵	افزایش امکانات آموزشی با افزایش جمعیت
۰/۰۱۰	۸/۴۵	۱/۴	۳۰	۰/۰۰۰	۴/۵	۴/۱	۳۷۵	افزایش پاتوق‌های اجتماعی
-	-	۳/۵۲	-	-	-	۳/۵۴	-	میانگین کل

جدول ۳: تعیین اثرات اقتصادی گردشگری در باز آفرینی بافت قدیم شهر یزد با آزمون T-test

کارشناسان				شهروندان				گویه‌ها
سطح معناداری	میزان T	میانگین	تعداد	سطح معناداری	میزان T	میانگین	تعداد	
۰/۰۰۰	۳۳/۳	۴/۳	۳۰	۰/۰۰۰	۷۶/۸۸	۴/۶	۳۷۵	افزایش قیمت زمین و مسکن
۰/۰۰۰	۹۸/۳	۴/۶	۳۰	۰/۰۰۰	۴۰/۳	۲/۲	۳۷۵	افزایش درآمد ساکنین
۰/۰۲۰	۹۰/۴	۳/۷	۳۰	۰/۰۰۰	۳۹/۳	۳/۴	۳۷۵	رونق کسب و کار
۰/۰۰۰	۹۰/۲۳	۴/۱	۳۰	۰/۰۵۰	۹۸/۲۳	۴/۸	۳۷۵	افزایش میزان اجاره بها
۰/۰۰۸	۲۳/۹۰	۱/۲	۳۰	۰/۰۰۰	۹/۲۳	۳/۸	۳۷۵	افزایش سوداگری زمین
۰/۰۰۰	۸۶/۲	۳/۱	۳۰	۰/۰۰۰	۹۰/۵۲	۳/۱	۳۷۵	افزایش ساخت مجتمع‌های تجاری
۰/۰۰۰	۴۳/۷۰	۳/۷	۳۰	۰/۰۰۰	۴۹/۲	۴/۶	۳۷۵	افزایش کاربری‌های ترکیبی
۰/۰۰۰	۹۰/۲۲	۴/۲	۳۰	۰/۰۰۰	۸۱/۶۷	۲/۶	۳۷۵	افزایش قدرت خرید مردم
۰/۰۰۲	۷۶/۲۳	۴/۸	۳۰	۰/۰۰۰	۶۵/۳۴	۴/۵	۳۷۵	افزایش سرمایه‌گذاری‌ها
-	-	۳/۷۴	-	-	-	۳/۷۳	-	میانگین کل

بررسی بعد اقتصادی گردشگری نشان داد که از نقطه نظر مردم، رونق گردشگری در بافت تاریخی شهر یزد منجر به «افزایش میزان اجاره بها» با میانگین ۴/۸ شده است. این امر خود باعث می‌شود که مالکان به احیا و نوسازی ملک خود پرداخته و در نتیجه به مرور زمان جلوی زوال و تخریب بافت‌ها گرفته شود. همچنین رونق گردشگری باعث افزایش قیمت زمین و مسکن و افزایش سرمایه‌گذاری در این محدوده به میزان میانگین ۴/۶ و ۴/۵ شده و در نتیجه رونق اقتصادی حاصل از مسکن و سایر فعالیت‌های اقتصادی از سر گرفته می‌شود. همچنین از نظر کارشناسان گردشگری باعث می‌شود که «افزایش سرمایه‌گذاری» با میانگین ۴/۸ را باعث شود. در کنار این اثر مثبت، مؤلفه‌های دیگر رونق

اقتصادی با رونق گردشگری از نظر کارشناسان به باز آفرینی شهری در بافت تاریخی شهر یزد کمک می‌کنند که از جمله آن‌ها می‌توان به افزایش درآمد ساکنین این بافت، افزایش قدرت خرید مردم و افزایش قیمت زمین و مسکن اشاره نمود. میانگین آثار مثبت گردشگری در بافت تاریخی شهر یزد در بعد اقتصادی ۳/۷۴ به دست آمد که این نشان دهنده نقش گردشگری در باز آفرینی شهری بافت قدیم شهر یزد است. در کنار آثار مثبت اقتصادی گردشگری بر بافت قدیم شهر یزد، آثار کالبدی و بهبود کیفیت بافت فیزیکی شهر یزد نیز از نظر شهروندان ساکن در این بافت و کارشناسان درگیر در این حوزه مورد بررسی قرار گرفت که نتایج آن در جدول ۴ نشان داده شده است.

نقش ابعاد گردشگری در باز آفرینی پایدار بافت قدیم شهر یزد: علی شمعی و همکاران

جدول ۴: تعیین اثرات کالبدی گردشگری در بازآفرینی بافت قدیم شهر یزد با آزمون T-test

کارشناسان				شهروندان				گویه‌ها
سطح معناداری	میزان T	میانگین	تعداد	سطح معناداری	میزان T	میانگین	تعداد	
۰/۰۰۰	۵۶/۲۰	۳/۳	۳۰	۰/۰۰۰	۹۸/۲۳	۴/۳	۳۷۵	توجه به احیاء بناهای تاریخی
۰/۰۰۰	۵۷/۹	۴/۲	۳۰	۰/۰۲۰	۵۶/۲	۴/۲	۳۷۵	بازگشایی مسیرهای تنگ و باریک
۰/۰۰۰	۵۶/۳۲	۳/۷	۳۰	۰/۰۰۰	۶۲/۰۹	۳/۴	۳۷۵	بهبود کف‌سازی معابر
۰/۰۰۰	۹۰/۲۳	۳/۳	۳۰	۰/۰۰۰	۷۸/۲۳	۳/۲	۳۷۵	توسعه سطوح سبز و گردشگاهی
۰/۰۰۶	۴۸/۶۸	۱/۲	۳۰	۰/۰۰۰	۶۷/۲۳	۲/۲	۳۷۵	افزایش امان‌های شهری برای رفاه گردشگران
۰/۰۰۰	۵۳/۰۹	۴/۶	۳۰	۰/۰۰۰	۲۳/۷۶	۴/۱	۳۷۵	فعالیت کاربری‌های مختلف و جلوگیری از زوال شهر
۰/۰۰۰	۴۳/۲۹	۳/۲	۳۰	۰/۰۳۰	۵۶/۳۰	۳/۲	۳۷۵	جلوگیری از فرسودگی بافت تاریخی با افزایش توجه به آن‌ها
۰/۰۰۱	۵۷/۲۳	۲/۲	۳۰	۰/۰۰۰	۵۷/۲۳	۳/۲	۳۷۵	افزایش کاربری‌های فراشهری
۰/۰۰۹	۳۵/۹۴	۴/۹	۳۰	۰/۰۰۰	۶۲/۲۳	۴/۵	۳۷۵	توسعه ساختارهای زیربنایی شهر
-	-	۳/۴	-	-	-	۳/۵۸	-	میانگین

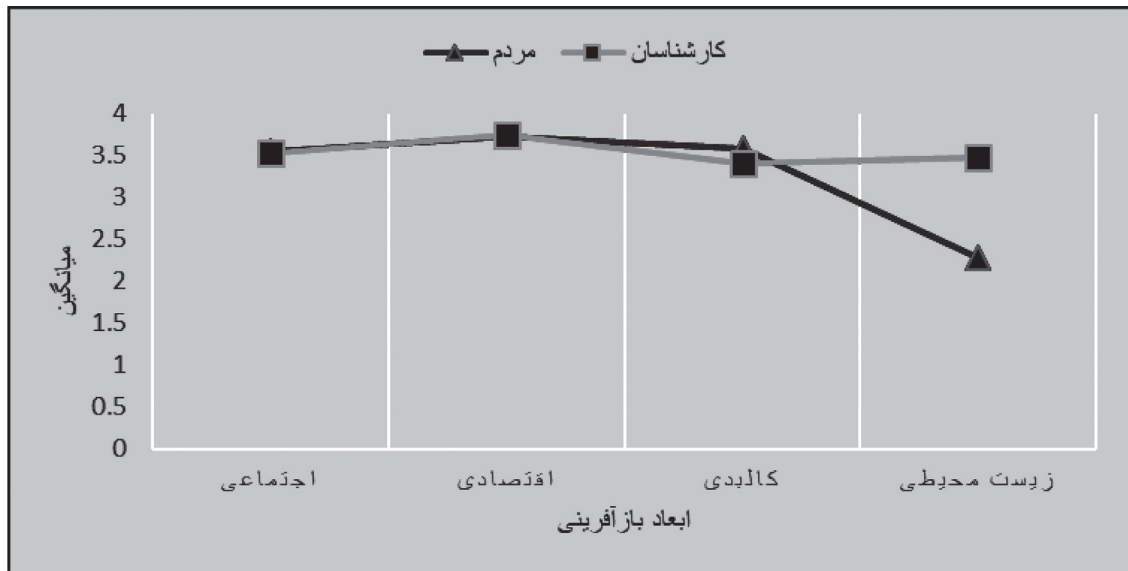
جدول ۵: تعیین اثرات زیست محیطی گردشگری در بازآفرینی بافت قدیم شهر یزد با آزمون T-test

کارشناسان				شهروندان				گویه‌ها
سطح معناداری	میزان T	میانگین	تعداد	سطح معناداری	میزان T	میانگین	تعداد	
۰/۰۰۰	۹۷/۰	۱/۲	۳۰	۰/۰۰۰	۲۹	۳/۰	۳۷۵	تغییر الگوی مسکن
۰/۰۰۰	۷۶/۹۸	۳/۸	۳۰	۰/۰۰۰	۸/۲۳	۱/۲	۳۷۵	تغییر کاربری اراضی شهر
۰/۰۰۶	۴/۸۷	۴/۴	۳۰	۰/۰۰۰	۷/۹۹	۲/۲	۳۷۵	افزایش ساخت و ساز
۰/۰۰۰	۹۹/۲	۲/۴	۳۰	۰/۰۰۰	۶۶/۳۳	۳/۹	۳۷۵	افزایش بهبود وضعیت خیابان‌ها و معابر
۰/۰۱۰	۸/۶۷	۳/۸	۳۰	۰/۰۴۰	۶۱/۲	۲/۲	۳۷۵	بهبود وضعیت فضای سبز
۰/۰۰۰	۳۴/۰۰	۴/۵	۳۰	۰/۰۰۰	۳/۱۲	۴/۱	۳۷۵	افزایش پیاده‌روی و ارتقاء فرهنگ پیاده‌روی
۰/۰۰۰	۳۲/۴۴	۴/۲	۳۰	۰/۰۰۰	۴۳/۰۰	۳	۳۷۵	توجه به روند جمع‌آوری مکانیزه زباله‌ها
-	-	۳/۴۷	-	-	-	۲/۸	-	میانگین

به گردشگران در لبه‌های بعضی از محورهای داخل بافت ایجاد شود. این فعالیت‌ها مانع زوال و رهاشدگی این بخش‌ها خواهند شد. میانگین پیامد کالبدی برای هر دو نمونه مطالعه شده (مردم و متخصصان) نزدیک به ۳/۵ بوده است که این نشان دهنده تأثیر متوسط تا زیاد گردشگری در بازآفرینی بافت قدیمی شهر یزد است. از دیگر پیامدها و نقش گردشگری در بازآفرینی بافت قدیمی شهر یزد، تأثیر آن در بعد زیست‌محیطی در محدوده مورد نظر بوده است. نتایج به‌دست‌آمده از این بخش از تحلیل داده‌ها در جدول ۵ نشان داده شده است.

نتایج به‌دست‌آمده نشان داد که از نظر شهروندان ساکن در بافت تاریخی شهر یزد، گردشگری باعث افزایش فرهنگ پیاده‌روی و در نتیجه استفاده کمتر از اتومبیل می‌شود. تجربه‌ای که شهروندان در بافت تاریخی کم و بیش با آن مواجه بوده‌اند و میانگین ۴/۱ نیز

نتایج به‌دست‌آمده از جدول ۴ نشان داد که از نظر شهروندان ساکن در بافت قدیمی، توسعه گردشگری می‌تواند پیامدهای کالبدی زیادی به همراه داشته باشد. از جمله این پیامدها، «توسعه ساختارهای زیربنایی شهر» به میزان ۴/۵ و توجه به احیاء بناهای تاریخی ۴/۳ بوده است. همچنین توسعه گردشگری در این بخش از شهر موجب می‌شود که مسیرهایی که از ارزش و رونق کافی برخوردار نبودند، ارزش و اهمیت زیادی پیدا کنند. این ارزش با تعریض معابر، بهبود کف‌سازی و ایجاد فضاهای عمومی همچون دیگر شهرها در جهان برای تفریح و فعالیت همراه می‌باشند. همچنین از نقطه نظر کارشناسان پیامد کالبدی توسعه گردشگری در بازآفرینی بافت قدیمی شهر یزد در وهله اول با «توسعه ساختارهای زیربنایی شهر» به میزان ۴/۹ همراه بوده است. همچنین توسعه گردشگری باعث می‌شود که کاربری‌های مختلف جهت ارائه خدمات گوناگون

شکل ۳: میانگین نظرات مردم و کارشناسان به نقش گردشگری در بازآفرینی بافت قدیمی شهر یزد

دو گروه مورد مطالعه دارای اختلاف زیادی بوده است؛ به صورتی که مردم معتقد هستند که گردشگری باعث کاهش کیفیت محیط زیست می شود در حالی که کارشناسان معتقد هستند که توسعه گردشگری با افزایش توجه مدیریت شهری به این بافت ها همراه بوده و در نتیجه، افزایش کیفیت محیط زیست این بخش از شهر تامین خواهد شد. این تفاوت معنادار در شاخص های معیار زیست محیطی بین مردم و مسئولین می تواند ناشی از توسعه گردشگری غیرمسئولانه نسبت به محیط زیست از سوی مسئولین و عدم اطمینان مردم به آنان در جهت کاهش اثرات منفی توسعه گردشگری باشد. عامل دیگر عدم وجود قوانین و یا اجرایی نشدن صحیح قوانین برای کاهش اثرات نامساعد زیست محیطی در توسعه گردشگری می باشد.

در این بخش به ارزیابی اختلاف معناداری بین تمام معیارهای در نظر گرفته شده بین دو گروه مردم و کارشناسان پرداخته شده است. برای این منظور از مقایسه میانگین ها با آزمون تحلیل واریانس استفاده شده است. در این آزمون ابتدا بایستی به مقایسه اختلاف واریانس با آزمون لوین پرداخته شود (جدول ۶).

جدول ۶: آزمون لوین و همگنی واریانس دو گروه مردم و کارشناسان

آزمون همگنی واریانس ها			
آزمون لوین	درجه آزادی ۱	درجه آزادی ۲	سطح معناداری
۰/۶۱۲	۲	۲۸	۰/۵۴

جدول ۷: نتیجه آزمون آنوا و سنجش تفاوت معناداری بین گروه های مردم و کارشناسان

آنوا					
مجموع مربعات	درجه آزادی	مربع میانگین	آماره F	سطح معناداری	
۲۴۵۸	۲	۱۲۲۹	۳۸/۷۹		بین گروه ها
۱۸۰۶	۲۸	۳۱/۶۹	-	۰/۰۰۰	داخل گروه ها
۵۲۶۵	۳۰	-	-		کل

نشان دهنده اهمیت این معیار بوده است. مدیران شهری به دلیل اهمیت نقش گردشگری در توسعه و افزایش کیفیت زندگی شهری به بهبود وضعیت خیابان ها و معابر شهری می پردازند؛ همچنین شهروندان و کسبه های فعال در این بخش به دلیل جلب توجه گردشگران به عنوان مشتری و خریداران کالای خود، به اصلاح سیمای بصری مغازه های خود و همچنین حفظ کیفیت پیاده راه ها و در برخی موارد به اصلاح کف پیاده راه های جلوی منازل و واحدهای فعالیت خود پرداخته اند. این مورد در گویه چهارم پرسشنامه نیز بیشترین امتیاز (۳/۹) را به خود اختصاص داده است. کارشناسان و افراد متخصص نیز به افزایش ساخت و سازها با میانگین ۴/۴ و افزایش پیاده روی و رونق پیاده راه ها و کاهش استفاده از اتومبیل در بخش تاریخی نیز امتیاز بالاتری قائل شدند. این امر نشان دهنده تأثیر گردشگری بر بازآفرینی بعد زیست محیطی در محدوده قدیمی شهر یزد می باشد (شکل ۳).

نتایج به دست آمده از شکل ۳ نشان داد که نظرات هر دو گروه مردم و کارشناسان متخصص در امر مدیریت شهری و گردشگری نسبت به نقش گردشگری در بازآفرینی بافت قدیم شهر تا حدودی شبیه هم بوده است. این شباهت دیدگاه ها در ابعاد اجتماعی و اقتصادی منطبق بر هم بوده و کاملاً یکسان می باشد؛ اما در بعد کالبدی میانگین نظرات کارشناسان در نقش و آثار گردشگری بر بهبود وضعیت کالبدی بخش قدیمی شهر نسبت به مردم پایین بوده است. در حالی که در بعد زیست محیطی نظرات این

جدول ۸: ماتریس نقاط قوت و فرصت

فرصت‌های موجود در راستای افزایش نقش گردشگری در باز آفرینی بافت قدیم (O)	نقاط قوت گردشگری در باز آفرینی بافت قدیم (S)
افزایش امنیت و رونق اجتماعی	افزایش امکانات فرهنگی - هنری
پایداری محیط اجتماعی	افزایش امکانات تفریحی و ورزشی
رفت و آمد بیشتر به بافت	افزایش تعلق اجتماعی به محله
تولید فرهنگ بومی	افزایش بهره‌مندی از خدمات درمانی
عرضه محصولات و تولیدات صنایع دستی بافت	افزایش امنیت با رونق عبور و مرور
جذب سرمایه‌گذاری	افزایش آگاهی شهروندان ساکن در بافت
افزایش فروش محصولات صنایع دستی	افزایش روحیه پیاده‌روی
ساخت و ساز هتل‌ها و مهمانپذیرها	افزایش امکانات آموزشی با افزایش جمعیت
گسترش روابط بین الملل	افزایش پاتوق‌های اجتماعی
افزایش کیفیت زندگی اجتماعی	افزایش قیمت زمین و مسکن
افزایش پایداری محیط زیست	افزایش درآمد ساکنین
کاهش آلودگی‌های محیطی	رونق کسب و کار
افزایش حس تعلق محله‌ای	افزایش میزان اجاره بها
افزایش رفاه و آسایش ساکنان	افزایش ساخت مجتمع‌های تجاری
رونق اقتصادی بافت	افزایش کاربری‌های ترکیبی
افزایش اشتغال	افزایش قدرت خرید مردم
حفظ بناهای باارزش و افزایش پتانسیل‌های جذب گردشگری	افزایش سرمایه‌گذاری‌ها
تسهیل در عبور و مرور	توجه به احیا بناهای تاریخی
افزایش کیفیت کالبدی بافت برای عبور و مرور آسان	بازگشایی مسیرهای تنگ و باریک
افزایش امکانات رفاهی و فراغت	بهبود کف‌سازی معابر
ارتقاء کیفیت بصری در بافت	توسعه سطوح سبز و گردشگاهی
ایجاد هم‌افزایی در توسعه گردشگری و باز آفرینی بافت	افزایش المان‌های شهری برای رفاه گردشگران
حفظ پایداری و هویت بافت	فعالیت کاربری‌های مختلف و جلوگیری از زوال شهر
افزایش حوزه نفوذ اقتصادی بافت	جلوگیری از فرسودگی بافت تاریخی با افزایش توجه به آن‌ها
افزایش کیفیت زندگی	افزایش کاربری‌های فراشهری
دسترسی به مسکن مناسب برای تمام اقشار	توسعه ساختارهای زیربنایی شهر
اصلاح الگوهای کاربری زمین	تغییر الگوی مسکن
مهاجرت به بافت	تغییر کاربری اراضی شهر
افزایش رفت و آمد و گردشگری در بافت	افزایش ساخت و ساز
افزایش اوقات فراغت	بهبود وضعیت فضای سبز
افزایش کیفیت محیط زیست	توجه به روند جمع‌آوری مکانیزه زباله‌ها

نتایج به‌دست‌آمده از جدول ۷ نشان داد که بین دو گروه باتوجه به سطح معناداری ($01/0 < p$) و سطح اطمینان ۹۹ درصد ارتباط معناداری وجود دارد. به عبارتی بین میانگین نظرات مردم با کارشناسان ارتباط معناداری وجود دارد و نتیجه‌ای که به دست آمد

نتایج به‌دست‌آمده از جدول ۶ نشان داد که واریانس گروه‌ها از تجانس و همگنی برخوردار بود؛ چرا که سطح معناداری گروه‌ها بیشتر از ۰/۰۵ به دست آمده است؛ بنابراین می‌توان از آزمون آنوا استفاده کرد (جدول ۷).

جدول ۹: ماتریس نتایج و آرمان‌ها

نتایج (R)	آرمان‌ها (A)
افزایش مکان‌های تفریحی برای جذب گردشگران	مطرح شدن بافت قدیم به‌عنوان مکان نمونه گردشگری
کاهش میزان بیکاری	افزایش میزان اشتغال در بافت قدیمی
ایجاد و ساخت مراکز مختلف تفریحی، استراحتی و مناظر	بافت سرزنده و متناسب با نیازهای امروزی
افزایش گردشگران خارجی و داخلی	گردشگری پایدار و فعالیت‌های اقتصادی پایدار در بافت
افزایش سرمایه اجتماعی	بافتی با حداکثر مشارکت در تمام ابعاد
ایجاد محورهای پیاده‌راه	بافتی با محورهای سرزنده و پویا با محیط اجتماعی سرزنده
ایجاد کاربری‌های آموزشی در بافت قدیم شهر	بافتی با دسترسی آسان به تمام کاربری‌های آموزشی و پراکندگی بهینه این کاربری‌ها
فضای مستعد برای فعالیت‌های اجتماعی	دارای بافتی با فعالیت‌های اجتماعی خیابانی و سرزنده
ارزشیابی زمین‌های بافت برای احیا و فعالیت	محدوده بافت بدون کاربری‌های مخروبه و بایر
درآمد پایدار ساکنین بافت	بافتی با اقتصادی پویا و پایدار
رشد داد و ستد املاک و مستغلات	دارای بافتی با فعالیت پایدار وابسته به املاک و مستغلات
رشد کاربری‌های تجاری	دارای مراکز خرید مدرن و مجهز
اصلاح الگوی ترکیب کاربری‌ها	دارای سازمان فضایی مطلوب
کاهش فقر در بین ساکنین بافت	پایداری زندگی ساکنان
رونق ساخت و سازها	نوسازی بافت کالبدی بافت
بازآفرینی کارکرد بناهای تاریخی	حفظ بناهای تاریخی و پایداری آن‌ها
کارایی سیستم حمل و نقل	سیستم حمل و نقل پایدار
ارتقاء کیفیت محیط‌زیست بافت	شهر سبز
کاهش آلودگی بصری	بافتی با مبلمان شهری مناسب و کارآمد
فعالیت اقتصادی پایداری	ظهور شهر پویا با اقتصادی پایداری

این بود که گردشگری در بازآفرینی بافت تاریخی شهر یزد از نظر مردم و کارشناسان دارای اهمیت بوده و برنامه‌ریزی برای توسعه گردشگری می‌تواند به ارتقاء کیفیت زندگی و احیاء کارکردهای بافت در ابعاد مختلف منجر شود.

شناسایی مهمترین عوامل گردشگری در بازآفرینی پایدار بافت قدیم شهر یزد با استفاده از مدل SOAR

در این بخش از پژوهش حاضر به بررسی مهمترین عوامل مؤثر بر گردشگری در بازآفرینی پایدار بافت قدیم شهر یزد پرداخته شده است. این عوامل از نقطه نظر کارشناسان و طرح‌های فرادست موجود در خصوص بافت قدیم شهر یزد و تحلیل نتایج آمار T-test به دست آمده و در دو بخش نقاط قوت و فرصت‌های موجود طبقه‌بندی شده است. همچنین با توجه به نقاط قوت و فرصت‌های گردشگری در بازآفرینی پایدار بافت قدیم شهر یزد، به ارائه نتایج و آرمان‌های نقش گردشگری در بازآفرینی پایدار بافت قدیم پرداخته شده که نتایج آن در جدول ۹ نشان داده شده است.

نتایج به‌دست‌آمده حاکی از آن است که گردشگری در ابعاد مختلف بر بازآفرینی بافت قدیم شهر یزد تأثیر دارد. یکی از این ابعاد، تغییر نقش اقتصادی بافت قدیم این شهر بوده است. شهر یزد با افزایش نقش خود در حوزه گردشگری به‌خصوص هدایت گردشگران به سمت بافت قدیم شهر و ارائه خدماتی برای جلب

رضایت این گردشگران، باعث شده است تا بافت قدیم شهر در بعد اقتصادی به رونق دست پیدا کند. همچنین با برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری بر روی فعالیت‌های گردشگری به اشتغال و درآمد ساکنین کمک کرده است. از سویی با اجرای برنامه‌های اجتماعی و افزایش امکانات زیرساختی، آموزشی و اوقات فراغت شده است تا ابعاد اجتماعی و فرهنگی بافت قدیم این شهر تحت تأثیر قرار گیرد و به سمت پیشرفت و توسعه میل پیدا کند.

اولویت‌بندی عوامل مؤثر گردشگری در بازآفرینی پایدار بافت قدیم شهر یزد

به منظور اولویت‌بندی عوامل مؤثر گردشگری در بازآفرینی پایدار بافت قدیم شهر یزد از میانگین رتبه‌ای داده‌ها استفاده گردیده است. به این صورت که بعد از شناسایی معیارهای گردشگری براساس مدل SOAR و طبق نظر افراد مطالعه شده ۱۲ متغیر تأثیرگذار گردشگری در بازآفرینی پایدار بافت قدیم شهر یزد مورد شناسایی قرار گرفتند و سپس با توجه امتیازهای فوق، عوامل مورد نظر اولویت‌بندی شدند (جدول ۱۰).

نتایج نشان داد که مهمترین عامل از نظر افراد مطالعه شده به ترتیب «مشارکت ساکنان بافت در برنامه‌ها و طرح‌های توسعه گردشگری و بازآفرینی شهری» با ضریب ۱۰/۵ و «ایجاد مکان‌های تفریحی برای جذب و ماندگاری بیشتر گردشگران در

جدول ۱۰: اولویت‌بندی عوامل گردشگری در بازآفرینی پایدار بافت قدیم شهر یزد

اولویت‌بندی	میانگین رتبه‌ای	عامل
۲	۱۰/۳	ایجاد مکان‌های تفریحی برای جذب و ماندگاری بیشتر گردشگران در بافت
۱۰	۶/۷	ساخت مجتمع‌های تجاری و مراکز داد و ستد برای جذب گردشگران اقتصادی و رونق اقتصادی بافت
۶	۸/۲	برنامه‌ریزی برای جذب گردشگران داخلی و خارجی و ایجاد زیرساخت برای میزبانی از این گردشگران در بافت‌های قدیمی
۱	۱۰/۵	مشارکت ساکنان بافت در برنامه‌ها و طرح‌های توسعه گردشگری و بازآفرینی شهری
۱۱	۵/۹	بالا بردن امنیت بافت تاریخی در قالب پاکسازی نقاطی که در بافت تاریخی جرم خیز هستند.
۱۳	۴/۹	جهت ایجاد وحدت محله‌ها و برهم نخوردن نظام اجتماعی محله‌ای در بافت تاریخی و همچنین ایجاد فراهم آوردن زمینه حضور بیشتر گردشگران در بافت، افراد غیر بومی در این بافت سازماندهی شوند.
۳	۹/۳	خرابه‌هایی که در بخش بافت تاریخی وجود دارند و محلی برای دفع نخاله‌های موجود در بافت قدیم هستند، پاکسازی شوند.
۵	۸/۷	اصلاح روشنی معابر در بافت جهت ایجاد امنیت در محلات بافت تاریخی
۴	۸/۸	ابنیه‌هایی که هنوز ناشناخته مانده، جهت احیاء این بافتها و جذب گردشگر به آنها باید مستند سازی شوند.
۱۴	۳/۷	اصلاح دسترسی‌ها در بافت در جهت پویایی محلات و جمعیت بافت تاریخی و بهبود وضعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی محلات
۹	۶/۹	جهت جلوگیری از تخریب بناهای قدیم وعدم سیاستگذاریهای سلیقه‌ای در آنها لازم است که این بناها در فهرست آثار جهانی به ثبت برسد تا گردشگران بتوانند از این بناها دیدن کنند.
۱۲	۵/۷	مهم‌ترین عنصری که علاوه بر دسترسی می‌تواند در احیاء بافت تاریخی اثر گذار باشد، بازار است. جهت نمایش صنایع دستی بومی به گردشگران و همچنین پویایی اقتصادی در بافت تاریخی لازم است که بازارها در بافت تاریخی موقعیت خودشان را دوباره باز یابند و باعث تحولات آتی در این بافت شوند.
۸	۷/۹	جهت همکاری افراد ساکن در بافت تاریخی با دولت و امور اجرایی در بافت تاریخی، خانه‌های فرسوده بافت تاریخی توسط کمکهای بلاعوض به ساکنان، دوباره مرمت و احیاء شوند و بدین صورت مردم به اصلاح خانه‌های خود و حضور فعال در احیاء بافت تاریخی تشویق شده و از نظر تورسیم ساختمانهای بافت دارای بافتی یکدست می‌شوند.
۷	۸/۱	احیاء بافت تاریخی مستلزم رونق بخش گردشگری است، همچنین رونق این بخش نیاز به مکانهای اقامتی مناسب دارد. تغییر کاربری و احیاء ابنیه تاریخی به منظور ایجاد واحدهای خدمات گردشگری می‌تواند در احیاء بافت تاریخی و جذب گردشگر مؤثر واقع شود.

بافت» با ضریب ۱۰/۳ بوده است. همچنین عامل «خرابه‌هایی که در بخش بافت تاریخی وجود دارند و محلی برای دفع نخاله‌های موجود در بافت قدیم هستند، پاکسازی شوند» و «ابنیه‌هایی که هنوز ناشناخته مانده، جهت احیاء این بافتها و جذب گردشگر به آنها باید مستندسازی شوند» به ترتیب دارای میانگین ۹/۳ و ۸/۸ می‌باشند؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که مشارکت ساکنان و ایجاد زیرساختها و مکان‌های گردشگری برای افزایش ماندگاری گردشگران، راهبردهای مهمی در بازآفرینی بافت قدیم شهر یزد می‌باشند.

بحث و نتیجه‌گیری

گردشگری به عنوان یک فعالیت، پشتوانه‌ی مهمی در توسعه یک سرزمین و همچنین در مقیاس کوچکتر توسعه شهرها را در پی دارد. بررسی نظرات گوناگون نشان از تأثیر گردشگری بر افزایش توسعه و ارتقاء کیفیت زندگی شهرها در ابعاد گوناگون اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیست محیطی است. همچنین بافت تاریخی

شهرها به جهت داشتن عناصر بارز به عنوان توان‌های جذب گردشگر می‌تواند در توسعه گردشگری نقش به‌سزایی داشته باشد. به جریان انداختن این تسلسل می‌تواند به فرایندی مثبت در توسعه کیفیت زندگی بافت مرکزی شهر منجر شود؛ به گونه‌ای که توسعه گردشگری می‌تواند باعث افزایش فعالیت‌های خدماتی و مرمت بناهای تاریخی، افزایش تقسیم کار و شکل‌گیری محورهایی با کاربری‌های ترکیبی شود و در نتیجه به افزایش کارایی بافت تاریخی و مرکزی شهرها منجر گردد و از سویی نیز مانع زوال و فرسودگی آنها شود. همچنین در کنار تأثیر و نقش توسعه گردشگری در بازآفرینی این بافتها، می‌توان به تمرکز عناصر بارز و مهمی که هدف بیشتر گردشگران شهری و غیرشهری است، اشاره کرد که تسهیل‌دهنده سیاستها و برنامه‌های توسعه گردشگری نیز هستند. نتایج به‌دست‌آمده از پژوهش حاضر نشان داد که توسعه گردشگری از ابعاد گوناگون می‌تواند بازآفرینی بافت قدیمی و مرکزی شهر یزد را در پی داشته باشد. میانگین مؤلفه‌های مورد بررسی در بعد اقتصادی از دیدگاه مردم و کارشناسان نشان

داد که گردشگری می‌تواند به رونق اقتصادی، افزایش پایداری مردم به جهت افزایش ارزش زمین و ملک، افزایش کیفیت فعالیت شغلی مردم محلات و در نتیجه به احیا قدرت اقتصادی شهروندان این بخش از شهر منجر شود. این روند می‌تواند بخشی از بازآفرینی شهری را در پی داشته باشد. همچنین با افزایش توان اقتصادی بافت قدیمی شهر، روند مشارکت مردم بیشتر شده و هر کدام به سهم خود به احیاء فضای زندگی و معیشت خود کمک می‌نمایند. همچنین مشخص شد که توسعه گردشگری با رونق اجتماعی و افزایش مؤلفه‌های فرهنگی مردم نیز همراه می‌باشد. گردشگری در کنار بازدید از بناهای تاریخی، با افزایش معاشرت و ارتباطات رودر روی گردشگران و ساکنان این بافت‌ها همراه است و این ارتباطات بصری و کلامی خود باعث افزایش آگاهی و تبادل فرهنگ‌ها به یکدیگر خواهد شد و در نتیجه می‌تواند به افزایش میزان فرهنگ عمومی این ساکنان نیز کمک کند. متولیان امر با توجه به توسعه برنامه‌های گردشگری، به ایجاد عناصر فرهنگی از جمله فرهنگ‌سراها، گالری‌های خیابانی، مراکز آموزشی و غیره در راستای احیا و بازآفرینی محدوده‌های بافت مرکزی شهر یزد کمک می‌نمایند. در کنار پیامدهای مثبت گردشگری در بافت تاریخی و قدیم شهر یزد، مشخص شد که جریان توسعه گردشگری با افزایش کیفیت بافت کالبدی محلات همراه بوده است. از طرفی نتایج به‌دست‌آمده از نظرات مردم و کارشناسان نشان داد که تجربه توسعه گردشگری باعث ادامه سیاست‌گذاری‌های احیا و مرمت بناهای تاریخی و افزایش نوسازی بافت‌های فرسوده شده است و از طرف دیگر مردم و کارشناسان با تجربه قبلی از ورود مثبت گردشگر به بازآفرینی شهری حمایت می‌کنند. برخی از مؤلفه‌ها در کنار تأثیرات مثبت گردشگری، تأثیرات فزاینده‌ای نیز در آینده خواهند داشت. در آثار زیست‌محیطی گردشگری مشخص شد که گردشگران در حین پاسخ به سؤال‌های بسته به ذکر پیشنهادهایی نیز پرداختند که تحلیل نتایج آنها نشان داد که برخی از مؤلفه‌ها در کوتاه‌مدت با آثار منفی مواجه می‌باشند؛ اما در طولانی‌مدت به پیامد مثبت و پایدار در بازآفرینی شهری منجر می‌شوند. از جمله این آثار، افزایش آلودگی و بهداشت محیط با افزایش تعداد گردشگران در بافت تاریخی همراه شد؛ یعنی به مرور زمان و با مدیریت بهینه و استفاده از تکنولوژی‌های جدید میزان آلودگی کاهش و بهداشت محیط نسبت به قبل از بازآفرینی این بافت‌ها حتی بیشتر هم شد. همچنین نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل مدل SOAR نشان داد که مهمترین عامل گردشگری از نظر افراد مطالعه شده، مشارکت ساکنان بافت در برنامه‌ها و طرح‌های گردشگری و بازآفرینی شهری و ایجاد مکان‌های تفریحی برای جذب و ماندگاری بیشتر گردشگران است. این نتایج با چهارچوب نظریات بازآفرینی پایدار شهری انطباق دارد. از آنجا که تفاوت بازآفرینی شهری با بازآفرینی پایدار شهری در بکارگیری حداکثر اجتماع محلی و مشارکت افراد ذینفع در برنامه‌ریزی شهری است، نتایج این پژوهش نیز نشان داد که این عامل می‌تواند بازآفرینی در بافت

قدیم شهر یزد را با پایداری بیشتری همراه سازد. لذا جهت نیل به پایداری شهر پیشنهاد می‌شود دوره‌های آموزش گردشگری در زمینه‌های بازار و بازاریابی و گردشگری سبز و همچنین گروه‌های بحث و بررسی در سطح محلات برای مشارکت مردم و زمینه‌سازی سرمایه‌گذاری بیشتر مردم فراهم گردد. پیشنهاد می‌شود در کنار تبدیل خانه‌های قدیمی به خانه‌های بوم‌گردی برای فعالیت بیشتر مردم و ارتباط بیشتر گردشگران و زندگی اجتماعی - سنتی زمینه مهمانپذیری در خانه‌های مردم فراهم گردد.

منابع

۱. الهی منش، محمدحسن و ماه خاتون سیدباقر حسینی نژاد و محسن یاسمی (۱۳۹۷) نقش اقتصادی گردشگری در توسعه پایدار شهری (مطالعه موردی: شهر بندر عباس). فصلنامه علوم اجتماعی، دوره ۱۲، شماره ۴۲، صص ۳۳-۴۲.
۲. بابایی فرد، اسداله و امین حیدریان (۱۳۹۵) گردشگری فرهنگی و توسعه پایدار شهری با تأکید بر بازآفرینی بافت‌های فرسوده تاریخی. همایش ملی بافت‌های فرسوده و تاریخی شهری، دانشگاه کاشان، دوره ۱۱-۱۷.
۳. بحرینی، سیدحسین، محمدسعید ایزدی و مهرنوش مفیدی (۱۳۹۳) رویکردها و سیاست‌های نوسازی شهری (از بازسازی تا بازآفرینی شهری پایدار). فصلنامه مطالعات شهری، شماره ۹، صص ۱۹، ۲۰، ۲۲.
۴. پوراحمد، احمد و مهناز کشاورز و اسماعیل علی اکبری و فرامرز هادوی (۱۳۹۶) بازآفرینی پایدار بافت‌های ناکارآمدی شهری مورد مطالعه (منطقه ۱۰ شهر تهران). "آمایش محیط ۱۰ (۳۷)، صص ۹۴-۱۶۷.
۵. زنگی آبادی، علی و مهدی عبدالله زاده و امید مبارکی و لاله پورعیدی و نند (۱۳۹۱) بررسی و تحلیل فضاهای گردشگری شهر ارومیه. فضای جغرافیایی، دوره ۱۲، شماره ۳۹، صص ۷۷-۹۳.
۶. زنگی آبادی، علی و سعیده مؤیدفر (۱۳۹۱) رویکرد بازآفرینی شهری در بافت‌های فرسوده: برزن شش بادگیری شهر یزد. فصلنامه معماری و شهرسازی آرمان شهر، شماره ۹، پاییز و زمستان ۱۳۹۱، صص ۲۹۷-۳۱۳.
۷. عزیزی، محمد مهدی و بهاره بهرا (۱۳۹۶) نقش پروژه‌های محرک توسعه در بازآفرینی بافت مرکزی شهرها: نمونه مطالعاتی، بافت تاریخی شهر یزد، نشریه هنرهای زیبا-معماری و شهرسازی، شماره ۴، دوره ۲۲، صص ۵-۱۶.
۸. فنی، زهره و محمد طولی‌علیزاده (۱۳۹۳) تأثیرات گردشگری بر توسعه پایدار شهری از نظر ساکنان (مورد مطالعه: جزیره قشم). فصلنامه علمی-پژوهشی مطالعات مدیریت گردشگری، سال نهم، شماره ۲۸، صص ۳۹-۷۲.
۹. فرجی مولایی، امین (۱۳۸۹) انواع روش‌های مداخله در بهسازی و نوسازی شهری، ماهنامه اطلاع‌رسانی، آموزشی و

24. Neuma, W. (2007) Social research methods, 6th ed. Upper Saddle River, NJ: Pearson Education, London.
25. Shahbani, Pouian (2004) "Health and Sustainable Urban Development." *Shahrsaz Journal*, 3 36- 40.
26. Tosum, C. (2001) "Challenge of Sustainable Tourism Development in the Developing World." *Tourism Management*, 22 289- 303.
27. WHO. (2001) International Cultural Tourism Charter, Managing Tourism at Place of Heritage Significance. Mexico: World Tourism Organization Press.
10. Azadeh Lak; Mahdi Gheitasi & Dallen J. Timothy (2020) Urban regeneration through heritage tourism: cultural policies and strategic management. *Journal of Tourism and Cultural Change*, Volume 18,- Issue 4, Pages 386- 403.
11. Alpopi, C., & Manole, C (2013) integrated urban regeneration, solution for cities revitalize, *Procedia Economics and Finance*, 6, pp. 178–185.
12. Butler, Richard W (1999) Sustainable tourism: A state-of-the-art review, *Tourism Geographies*, 1, 7- 25.
13. Choi, H. C., & Sirakaya, E (2006) Sustainability indicators for managing community tourism. *Tourism management*, 27(6), 1274–1289.
14. Colantonio, A, and R.B. Potter (2006) Urban Tourism and development in the socialist state. London: ashgate.
15. Ertan, Tugce; Egercioğlu, Yakup. (2016). "Historic City Center Urban Regeneration: Case of Malaga and Kemeralti, Izmir". *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 223, 601- 607.
16. Eva Vanista Lazarevic, Arch Boris Koruznjak and et al (2016) Culture Design- Led regeneration as a tool used to regenerate deprived areas, Belgrad- The savamala Quarter reflection on an unplanned cultural zone, *Energy and buildings*, Elsevier.
17. Gee, C.Y. (1994) "Residents Attitudes Towards Tourism: a longitudinal study." *Spey Valley Scotland Tourism Management*, 15(4) 247- 258.
18. Godet, M. (2008) Strategic Foresight, Lipsor Working Paper, France, Paris.
19. Granata, Maria Fiorella; Scavone, Valeria. (2016). "A description model for regeneration through urban tourism in rural towns with underused historic real estate". *Social and Behavioral Sciences*, 223, 349 – 356.
20. Harssel, V (1994) *Tourism an Exploration*. London: Printic.
21. King, B, A Pizam, and a Milman (1993) "Social Impacts of Tourism." *Host Perceptions Annals of Tourism Research* 17, 449- 465.
22. La Rosa, D & Privitera, R, etc. (2017) Assessing spatial benefits of urban regeneration programs in a highly vulnerable urban context: A case study in Catania, Italy, *Landscape and urban planning*, Vol 157, pp 180 – 192.
23. Nicholas Wise, (2018) *Tourism and Social Regeneration*,